

MIEJSCA PAMIĘCI

Radomsko – przy [Ko. św. Lamberta](#)

Wystawa poświęcona Józefowi Piłsudskiemu (maj 2023)

Chłopiec

Józef Piłsudski przyszedł na świat 5 grudnia 1867 r. w majątku Żuków na Wileńszczyźnie. Był czwartym dzieckiem Józefa i Marii (z domu Billewicz) Piłsudskich. Z powodu utraty majątku w 1875 r. cała rodzina musiała przenieść się do Wilna. „Żyli w bardzo skromnych warunkach, czasem w niedostatku, lecz mimo to właśnie miasto nad Wilią stało się ukochanym miejscem, prawdziwą małą ojczyzną przyszłego Marszałka, i tam po latach spoczęło jego serce”. Dwa lata później Józef Piłsudski został uczniem I Gimnazjum, w którym uczył się również jego starszy brat Bronisław. W 1885 r. zdał maturę i wyjechał na studia medyczne do Charkowa.

Więzień

22 marca 1887 r. młody Piłsudski został aresztowany pod zarzutem udziału w przygotowaniach do zamachu na Aleksandra III, cesarza Imperium Rosyjskiego. Początkowo był więziony w Wilnie, a następnie został przewieziony do Petersburga. Tam skazano go na 5 lat zesłania na Syberię. Piłsudski wrócił do Wilna w lipcu 1892 r. W 1900 r. znowu go aresztowano. Uwięziony, zaczął symulować chorobę psychiczną. Przewieziono go wtedy do szpitala św. Mikołaja Cudotwórcy w Petersburgu, skąd udało mu się uciec.

Kolejny raz Piłsudski został uwięziony przez Niemców z 21 na 22 lipca 1917 r., tym razem za to, że Żuk, jego współpracownicy do odwołania żołnierzy I oraz III Brygady na dotychczasowe złożenia przysięgi z Niemcami i Austro-Węgry do momentu zakończenia Wielkiej Wojny.

Brygadier

3 sierpnia 1914 r. sformowana została z rozkazu Piłsudskiego I Kompania Kadrowa. Stała się ona zalążkiem I Brygady Legionów Polskich. Była to zarazem pierwsza regularna polska formacja wojskowa od czasów powstania styczniowego. Trzy dni później legioniści ruszyli do walki z Rosjanami. Symbolicznym początkiem epopei Legionów było obalenie słupów granicznych w Michałowicach. Z czasem liczba brygad legiowych wzrosła do trzech. Piłsudski został pierwszym dowódcą I Brygady. Legiony walczyły na froncie w Karpatach, Kongresówce i na Wołyniu, a boje pod Rafajłową, Rokitną, Konarami i Kostiuchnowką stały się częścią dumy z dokonania oręża polskiego.

← Piłsudski w okopach pod Rudką Miryńską, sierpień 1916 r.

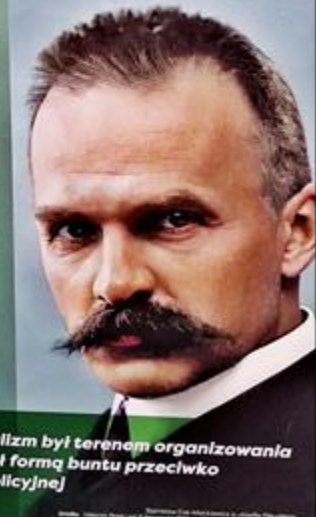
📍 NAC

← Spotkanie brygadiera Piłsudskiego z wodzem nocylnym armii austro-węgierskiej arcyksięciem Fryderykiem Habzburgem na rynku w Jędrzejowie, marzec 1915 r.

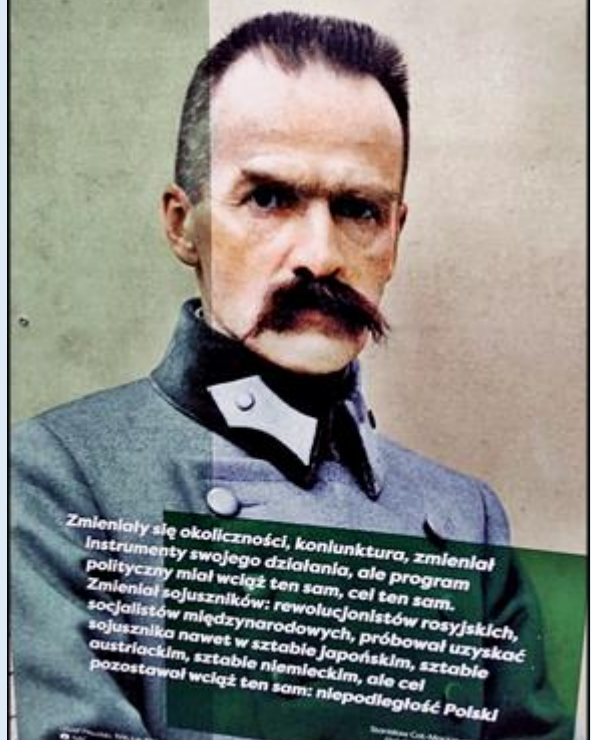

Brygadier

Socjalista

Dla niego socjalizm był terenem organizowania walki [...]. Był formą buntu przeciwko przemocy policyjnej

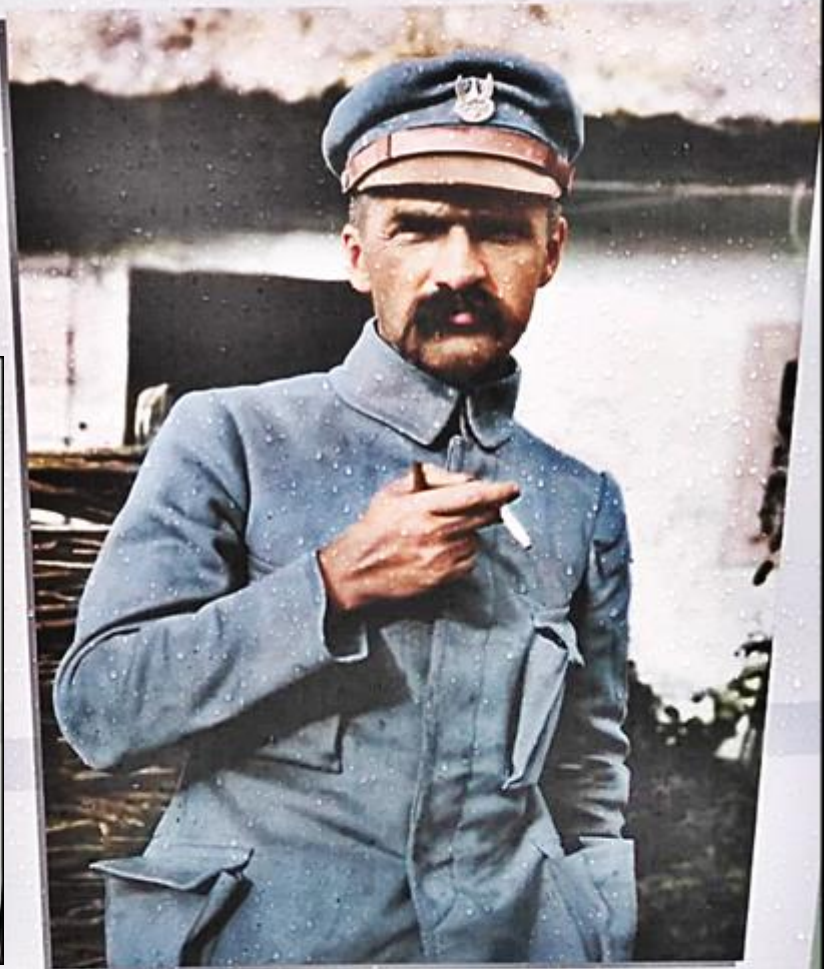

Zmieniały się okoliczności, koniunktura, zmieniał instrumenty swego działania, ale program polityczny miał wciąż ten sam, cel ten sam. Zmieniał sojuszników: rewolucjonistów rosyjskich, socjalistów międzynarodowych, próbował uzyskać sojusznika nawet w sztabie japońskim, sztabie austriackim, sztabie niemieckim, ale cel pozostawał wciąż ten sam: **niepodległość Polski**

↑ Kompania szkolna podczas marszu ze Stróży do Zakopanego. Na czele kolumny Józef Piłsudski i Kazimierz Sosnkowski, 19 VIII 1913 r. NAC

3 sierpnia 1914 r. sformowana została z rozkazu Piłsudskiego I Kompania Kadrowa. Stała się ona zalążkiem I Brygady Legionów Polskich. Była to zarazem pierwsza regularna polska formacja wojskowa od czasów powstania styczniowego. Trzy dni później legionieści ruszyli do walki z Rosjanami. Symbolicznym początkiem epopei Legionów było obalenie słupów granicznych w Michałowicach. Z czasem liczba brygad legionowych wzrosła do trzech. Piłsudski został pierwszym dowódcą I Brygady. Legiony walczyły na froncie w Karpatach, Kongresówce i na Wołyniu, a boje pod Rafajłową, Rokitną, Konarami i Kostiuchnówką stały się częścią dumy z dokonania oręża polskiego.

Zwycięzca

Najpoważniejszym wyzwaniem przed którym stanęła odrodzona Polska, była wojna z Rosją Sowiecką w latach 1919-1920. Najbardziej dramatycznym momentem konfliktu był sierpień 1920 r., gdy Armia Czerwona stała już niemal u bram Warszawy. Aby rozbić przeciwnika, w polskim dowództwie stworzono plan uderzenia znad Wieprza. Piłsudski jako Naczelny Wódz przygotował decydujący manewr i go przeprowadził. Jest autorem zwycięstwa, w którym wsparli go jego podkomendni. Wojna zakończyła się traktatem ryskim, podpisanym 18 marca 1921 r., który jednak przekreślał plany federacyjne Piłsudskiego dotyczące utworzenia bloku sojusznicznych państw pomiędzy Polską a Rosją.

→ Defilada oddziałów Wojska Polskiego przed Naczelnym Wodzem, przed wyruszeniem na front, kwiecień 1920 r.

→ Naczelny Wódz z gen. Edwardem Śmigłym-Rydzem, na froncie podczas bitwy niemeńskiej, 24 IX 1920 r.

Naczelnik Państwa

Od 22 listopada 1918 r. do 20 lutego 1919 r. Piłsudski sprawował władzę jako Tymczasowy Naczelnik Państwa, a od 20 lutego 1919 r., na mocy uchwały Sejmu Ustawodawczego, do 11 grudnia 1922 r. jako Naczelnik Państwa. Pełnił w tym czasie najwyższą reprezentacyjną władzę w Polsce, a także wojskową z uwagi na to, że był również Naczelnym Wodzem Wojska Polskiego. Głównie na jego barkach spoczęła odpowiedzialność za losy odrodzonej ojczyzny. Władzę miał sprawować do momentu wybrania Prezydenta Rzeczypospolitej. Nastąpiło to 14 grudnia 1922 r., gdy na najwyższy urząd w państwie wybrano Gabriela Narutowicza.

← Józef Piłsudski i Ignacy Jan Paderewski jadą na otwarcie Sejmu Ustawodawczego, 10 II 1919 r.

📷 NAC

→ Józef Piłsudski i gen. Józef Haller, Warszawa, 29 IV 1919 r.

📷 NAC

Marszałek

19 marca 1920 r. Piłsudski został pierwszym Marszałkiem Polski. 14 listopada uroczystie wręczono mu buławę marszałkowską. Był to najwyższy stopień wojskowy w Wojsku Polskim. Poza Piłsudskim tego zaszczytu dostąpili w okresie międzywojennym jedynie Ferdinand Foch (13 kwietnia 1923 r., Foch był również Marszałkiem Francji i Marszałkiem Polnym Wielkiej Brytanii) oraz Edward Śmigły-Rydz (10 listopada 1936 r.).

← Józef Piłsudski podczas uroczystości państwowej, lata dwudzieste
NAC

↓ Marszałek Piłsudski, lata dwudzieste
NAC

Mąż stanu

Kilka lat po odzyskaniu niepodległości Polska przeżywała poważny kryzys polityczny, częściowo wywołany nieudolną polityką kolejnych rządów. 12 maja 1926 r. oddziały wierne Piłsudskiemu wystąpiły przeciwko III rządowi Wincentego Witosa. Intencją Marszałka było jedynie nakłonienie Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego do dymisji premiera. Demonstracja siły przerodziła się jednak w walki, które trwały do 15 maja. Zakończyły się porażką wojsk rządowych, rezygnacją Wojciechowskiego i dymisją Witosa.

↓ Szwoleżerowie w okopach podczas przewrotu majowego, 12-14 V 1926 r.
NAC

↑ Józef Piłsudski na Moście Poniatowskiego, 12 V 1926 r.
NAC

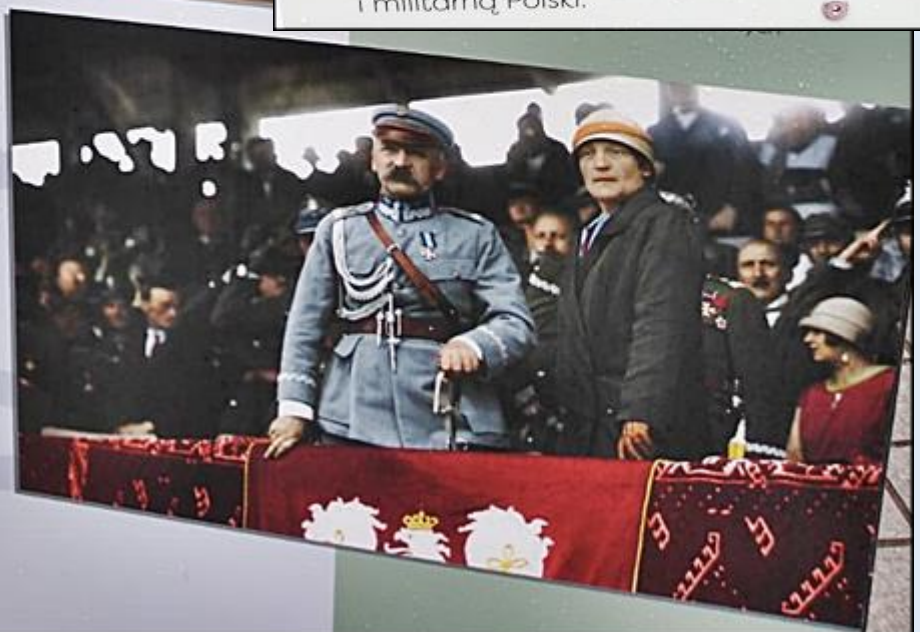

Lider sanacji

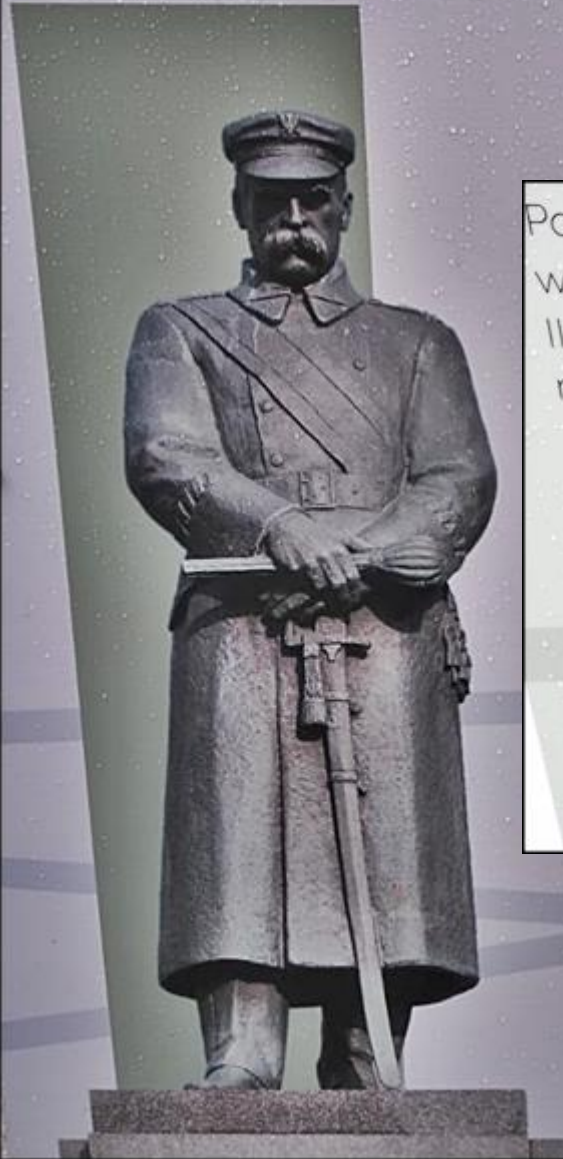

↑ Józef Piłsudski, zdjęcie pozowane, koniec lat dwudziestych. NAC

Po przewrocie majowym Piłsudski i jego stronnicy wprowadzili w Polsce ustrój autorytarny. Marszałek nie dążył jednak do przejęcia władzy jako dyktator. Gdy 31 maja 1926 r. Zgromadzenie Narodowe wybrało go na prezydenta, on godności tej nie przyjął. W drugim głosowaniu wybrano Ignacego Mościckiego, którego kompetencje jako prezydenta uległy wzmocnieniu dzięki nowelizacji konstytucji w dniu 2 sierpnia. Sam Piłsudski został dwukrotnie premierem (lata 1926–1928 i 1930) i wywierał duży wpływ na politykę zagraniczną i militarną Polski.

Trwanie pamięci

Po śmierci Marszałka władze budowały kult wokół jego osoby. Podczas II wojny światowej i w okresie komunistycznym okupanci i władze PRL zwalczały kult Piłsudskiego, nie odnosząc jednak przy tym sukcesów. Po 1989 r. postać Marszałka stała się jedną z kluczowych w nowej polityce historycznej władz niepodległej Polski. Marszałek stał się patronem wielu ulic i szkół. Licznie stawiano poświęcone mu pomniki i odsłaniano tablice.

← Pomnik na Placu Józefa Piłsudskiego
w Warszawie
IPN

zdjęcia: *Jan Nitecki*

[POWRÓT DO STRONY GŁÓWNEJ IKONOGRAFII](#)